
Gradnja v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij: Ugotavljanje prostorske identitete - raziskovalna naloga

Author(s): Milena HAZLER - PAPIČ

Source: *Urbani Izziv*, December 1997, No. 32/33, Orodja podobe / The Instruments of Image (December 1997), pp. 102-107

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180617>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This content is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

JSTOR

svojestven način; vsekakor ne na način uniformiranega turizma, ki bi spominjal na obmorske kraje.

Turistično ponudbo naj se prilagodi kvalitetnim danostim in ne obratno. Z upoštevanjem tradicije lahko Bela krajina izoblikuje pristno ponudbo, ki ji bo prinašala dolgoročen napredek brez negativnih posledic.

Liljana Jankovič, dipl. inž. arh., Topos, d.o.o. Novo mesto

Opomba

1 Prostorski ureditveni pogoji so že sprejeti, ureditveni načrt za vas Adlešiči je pred sprejemom. V besedilu je izpostavljen potek naloge prek PUP, kjer je bila opravljena analiza prostora in so bili predlagani temeljni pogoji urejanja, do bolj podrobnega pristopa pri pripravi UN za največjo vas. Vzporedno so v dvostopenjskem procesu sodelovali krajanji, ki so jih predlogi (kljub začetnemu nerazumevanju) usmerili in spodbudili.

V PUP je predlagano zavarovanje obvodnega prostora, kjer se lahko uredi kopališča le na dveh mestih, ostali programi vključno s parkiranjem se morajo navezovati na vasi.

V UN so prevzeta in konkretizirana izhodišča PUP; pripravljen je primer ureditve apartmajskega naselja kot alternativne kampu, ureditev kopališča in parkirišč v vasi.

Viri in literatura

Krajinski park Kolpa (prospekt), Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto 1997.

Oblikovanje turistične ponudbe in izdelava zasnove dolgoročnega razvoja turizma, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana 1991.

Predlog za začasno razglasitev reke Kolpe z ožjim varovanim območjem za naravno znamenitost, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto, (december 1993);

Program razvoja turizma in gostinstva na Dolenjskem in Beli krajini, RRC Novo mesto, april 1990.

Prostorski ureditveni pogoji za krajevni skupnosti Adlešiči in Griblje (ULRS, št. 66/95).

Zasnova varstva naravne in kulturne dediščine, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto: Dolgoročni plan za obdobje 1986-2000, dopolnjen 1989.

Milena HAZLER - PAPIČ

Gradnja v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij

Ugotavljanje prostorske identitete – raziskovalna naloga¹

Uvod

Prispevek se navezuje na raziskovalni projekt "Arhitekturne krajine in regije Slovenije" avtorja prof. dr. Petra Fistra s sodelavci in predstavlja primer osnovne raziskave na področju ugotavljanja prostorske identitete, povezane z ohranjenostjo tradicionalne arhitekture določenega območja na mikro ravni oziroma na lokalni ravni.

Raziskava dokazuje, da je za ugotavljanje prostorske identitete, katere sestavni del je tudi arhitekturna identiteta določenega prostora, potrebno celovito preučevanje prostora, ki zajame ves spekter kvalitet in nekvalitet ter posegov v prostor. To pa vključuje tako institucionalno varovanje naravno in kulturno dediščino, kot tudi ostale vrednosti arhitekture in naselij v določenem prostoru.

Za področje prostorskega planiranja je naloga izjemno pomembna, saj predstavlja eno od poti za doseg cilja, ugotavljanje prostorske identitete na lokalni (mikro) ravni, ki pa je hkrati sestavni del prostorske identitete na vseh višjih ravneh na področju prostorskega planiranja.

Področje

Naloga je bila izdelana z namenom, pripraviti strokovna izhodišča za projektiranje novih objektov v vaškem prostoru celjske občine. Izkušnje so bile take, da značilnosti arhitekturne identitete posameznih ruralnih območij, ki naj bi bile osnova za tako imenovane "tipske objekte", niso poglobljeno ugotavljali oziroma so jih ugotavljali zgolj perceptivno in parcialno.

Izhodišče raziskave predstavlja problematika neurejenosti stanja na področju urejanja prostora, kjer niso vzpostavljeni ustrezni mehanizmi, niti določena vrednostna merila oziroma usmeritve za posege predvsem v ruralni prostor. Področni zakoni ostajajo na načelnih opredelitvah, izvajanje zakonskih opredelitev v praksi pa je slabo organizirano, strokovno in izvajalsko nepovezano.

Dejstvo, da je nalogo financiralo ministrstvo za kmetijstvo, v okviru programa Celostni razvoj podeželja in obnove vasi (CRPOV), katerega cilj je varovanje in razvoj potencialov podeželja, dodatno osvetljuje področje raziskave. Program CRPOV povezuje in odpira vrsto vprašanj, ki se pojavljajo na podeželju in zahtevajo usklajen interdisciplinarni pristop na področju raziskav, načrtovanja in izvedbe projektov. Raziskovalna naloga Gradnja v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij se je te tematike lotila na področju urejanja prostora, ali bolj določeno, na področju ohranjanja arhitekturne identitete ruralnega prostora.

V skladu z usmeritvijo je bila sestavljena raziskovalna skupina: arhitektka, specializirana za naselbinska območja in historični urbanizem, etnolog in umetnostni zgodovinar (v eni osebi), specializiran za stavbno dediščino, ter arhitekt projektant. Za nalogo ni bilo nepomembno, da sta bila dva raziskovalca tudi profesionalna konservatorja, saj sta se kot predstavnik stroke, ki ima za nalogo varovati naravno in kulturno dediščino, vsakodnevno srečevala s

Predstavitve

strokovno neustreznimi in nesprejemljivimi posegi tako v spomeniško varovana območja, kot tudi v ostali prostor kulturne krajine.

Raziskovalna skupina se je strinjala v predpostavki, da je za ugotavljanje arhitekturne identitete potrebna osnovna raziskava na mikro nivoju, kar je pomenilo evidentiranje vse ohranjenе stavbne in naselbinske dediščine. Obenem se je zavedala, da je za vsako poglobljeno raziskavo na mikro nivoju potreben širši metodološki in vsebinski okvir, ki tako raziskavo pravilno umešča.

Hkrati so na Fakulteti za arhitekturo zaključevali večletni raziskovalni projekt z naslovom Korpus slovenske arhitekture, nosilec prof. dr. Peter Fister, katerega poglavitni rezultat je bil opredelitev arhitekturnih regij in krajin v Sloveniji (Peter Fister in sodelavci: Arhitekturne krajine in regije Slovenije, Ljubljana 1993; naročnik Ministrstvo za okolje in prostor RS, Zavod RS za prostorsko planiranje). Na osnovi konsultacij s prof. dr. Fisterom, s katerim je raziskovalna skupina navezala stike, je bilo ugotovljeno, naj bi predlagana raziskovalna naloga:

- dodala specifično in poglobljeno obdelavo savinjsko – kozjanske regije kot ene od 14 arhitekturnih regij Slovenije,
- dopolnila naj bi osnovno dokumentacijo za ta cilj,
- v njenem okviru naj bi izdelali analize, ki naj bi opredelile značilnosti naselbinske in arhitekturne tipike kot enega od kvalitativnih izhodišč za posege v obravnavanem prostoru.

Območje

Območje raziskave se pokriva z mejami občine Celje iz leta 1991. Raziskava je bila izvedena v času, ko je bil že podan predlog prof. dr. Petra Fistra, po katerem se območje Slovenije deli na 14 arhitekturnih regij in 70 arhitekturnih krajin. Glede na to razdelitev raziskava obravnava južni in osrednji del 57. arhitekturne krajine, vzhodni del 56. arhitekturne

Lemberg, trg pod gradom Lemberg

Lemberg, nekdanja usnjarna

Lemberg, trg pod gradom Lemberg

Ljubečna, hiša in kapelica

Lokovina, v breg potisnjena zidana hiša z belo kuhinjo

Lokovina, v breg potisnjena zidana hiša s črno kuhinjo

krajine in zahodni del 54. arhitekturne krajine ter ozek pas severnega dela 55. arhitekturne krajine. Vse arhitekturne krajine so del 11. arhitekturne regije.

Območja raziskave bi bilo smiselno uskladiti z mejami arhitekturnih krajin, saj naj bi bil eden od rezultatov tudi njihova potrditev ali korektura, vendar je bilo zaradi načina financiranja obravnavano območje celjske občine.

Cilji

Cilj prvega dela naloge je bil na osnovi bazičnih raziskav arhitekturne in naselbinske dediščine pripraviti teoretična oblikovna izhodišča za projektiranje novih stanovanjskih in gospodarskih objektov v območju raziskave, ki predstavlja ruralni oziroma vaški prostor na območju občine Celje. Kvalitetni posegi na ruralnih območjih in s tem ohranjanje identitete kulturne krajine so tudi splošni cilji sedanje prostorske zakonodaje.

Vsebina naloge

Raziskovalna naloga Gradnja v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij obsega evidenco, dokumentacijo in analizo poselitvene strukture ter na osnovi zaključkov iz analize oblikovana teoretična izhodišča za projektiranje stavb v obravnavanem območju. Faza analize je obsegala popolno raziskavo na mikro nivoju. Postavljena je bila teza, da bo samo taka raziskava dala prave rezultate oziroma prava izhodišča za projektivno delo.

Prvi del naloge je razdeljen na na tri poglavja:

- Prvo poglavje obsega analizo strukture poselitve in vrednotenje današnjega stanja. Analiza poselitvene strukture je obsegala vsebinsko plastenje območja, vrednotenje naselij, evidenco naselbinske dediščine s tipizacijo in terminološkimi opredelitvami.

Od statistično vodenih 127 naselij je bilo na osnovi kriterijev izločenih v nadaljnjo obdelavo 27 strnjenih naselij na območju občine (vsi tipi, od mestnega do vaškega naselja), ki so ohranila kontinuiteto svojega naselbinskega izročila in imajo vrednost kulturne dediščine. Od teh naselij je bilo za nadaljnjo obravnavo izbranih 19 vasi, ki so analizirane glede na tlorisno zasnovo, lego naselja in prostor, v katerem se naselje pojavlja. Naselja so dokumentirana, dodana je pregledna karta območja s tipologijo evidentiranih naselij.²

- Drugo poglavje obsega evidenco stavbne (arhitekturne) dediščine, kjer je na osnovi vrednotenja evidentiranih 180 objektov. Objekti so obdelani na topografskem evidenčnem listu z analitičnim opisom, s sistematiziranimi podatki, s fotografijo, skico in tipsko oznako objekta. Na koncu so povzetki v tabelah s komentarjem oziroma razlago. Vsi evidentirani objekti so predstavljeni tudi na karti občine po različnih analitičnih sklopih. Tako zbrana, sistematizirana in ovrednotena stavbna (arhitekturna) dediščina predstavlja osnovno bazo podatkov, iz katerih se razbirajo značilnosti posameznih stavbnih tipov na obravnavanem območju.³
- Tretje poglavje obsega arhitekturno analizo iz evidentirane stavbne dediščine izbranih 56 objektov, ki so tehnično dokumentirani (tlorisi, prerez, fasade, konstrukcijski in oblikovni detajli) v merilu 1 : 100. Na koncu poglavja je povzetek iz arhitekturne analize razvidnih značilnosti za stanovanjske hiše, kašče, kleti in gospodarska poslopja, ki se v tem delu omejuje na analizo tlorisne zasnove teh objektov.

Drugi del naloge z naslovom **Predlog novih stanovanjskih hiš v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij** obsega samo eno vrsto objektov – stanovanjske hiše.

Verpete, nadstropna zidana hiša s predelano črno kuhinjo

Verpete, domačija malega kmeta, mlinarja in žagarja

Ivenca, domačija srednjega kmeta in mlinarja

Polže, delujoči Soržev mlin na reki Hudinjčici

Polže, kozolec v okviru domačije velikega kmeta

Polže, dom srednjega kmeta

Narejena je bila poglobljena arhitekturna analiza 20 hiš, ki so bile izbrane na osnovi zaključkov iz prvega dela raziskave. V tabelarni analizi so glede na stavbno tipologijo (ugotovljeno v bazični raziskavi) nazorno prikazani tlorisna zasnova, etažnost objekta in proporcionalna razmerja volumna objekta v povezavi z lego v terenu. V zbirni tabelarni analizi so prikazana vsa ta razmerja združeno. Tako prikazana stavbna tipologija ima svojo terminološko, grafično in strukturno opredelitev. Iz te so povzete ključne značilnosti (zakonitosti) ljudske arhitekture – stanovanjskih hiš – na tem območju.

Idejni osnutki novih stanovanjskih hiš so razvrščeni tipološko in prikazani v več različicah.

Zaključki

Prostorska identiteta – ugotavljanje arhitekturne identitete

Naloga dokazuje, da je za ugotavljanje prostorske identitete, katere sestavni del je tudi arhitekturna identiteta določenega prostora, potrebna raziskava, ki zajema ves spekter kvalitete in nekvolitete in posegov v prostor. To pa vključuje tako institucionalno varovano naravno in kulturno dediščino, kot tudi ostale vrednosti arhitekture in naselij v določenem prostoru.

Naloga predstavlja primer osnovne raziskave za ugotavljanje prostorske identitete, povezane z ohranjeno tradicionalno arhitekturo določenega območja na mikro ravni oziroma na lokalni ravni.

Metodologija, ki je bil uporabljena pri raziskovalnem projektu Arhitekturne krajine in regije Slovenije avtorja prof. dr. Petra Fistrca s sodelavci, je v raziskavi **Gradnja v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij** poglobljena oziroma usklajena z ravni in vrsto raziskave. Raziskave na mikro ravni bi ob sistematičnem pregledu vsega slovenskega prostora rezultate navedene študije lahko potrdile oziroma nadgradile ali tudi korigirale.

Naloga naj bi se po začetnih načrtih nadaljevala tudi na območjih ostalih občin v savinjsko-kozjanski arhitekturni regiji. Vendar v obsegu, ki bi združeval osnovno raziskavo in aplikativni del za druga območja ni bila izdelala. Nekatere občine so naročile izdelavo vzorčnih projektov, ki jih je avtor drugega dela raziskave izdelal samostojno, brez interdisciplinarnih delovne skupine.

Področje projektiranja za ruralna območja

Aplikativni del naloge predstavlja načrte za stanovanjske hiše v ruralnem prostoru celjske občine. Pripomniti velja, da je arhitekturni izraz v teh načrtih predlaganih objektov lahko svobodnejši in v različnih oblikovalskih smereh, ki pa morajo upoštevati osnovna proporcijska razmerja, značilna za tradicionalno arhitekturo določenega območja.

Pomanjkljivost naloge bi lahko bila, da osnovni del raziskave ni dostopen širšemu krogu projektantov, saj bi na osnovi letnega lahko izdelovali zelo različno oblikovane projekte, ki pa bi v svoji osnovi vsebovali informacijo o prostorsko-identitetnem ključu določenega prostora.

Področje prostorskega planiranja

Za področje prostorskega planiranja je naloga izjemno pomembna, saj predstavlja eno od poti za dosego cilja, ugotavljanje prostorske identitete na lokalni (mikro) ravni, ki pa je hkrati sestavni del prostorske identitete na vseh višjih ravneh na področju prostorskega planiranja.

Identitetna arhitektura (to je takšna, ki se jo projektira na osnovi raziskav, kakršna je predstavljena v tem članku) je smiselna le, če se jo tudi implementira v ovrednoteni prostor. Torej mora biti iskanje identitete dvosmerno: iz ovrednotene usedline arhitekturnih vzorov (vzorcev) poiskati ključ, ki ustreza kontinuiteti ohranjanja prostorske identitete, ki je prepoznana v (širšem) prostoru, iz katerega so arhitekturni vzori (vzorci) vzeti.

Metoda raziskave

Naloga s sestavo raziskovalne skupine dokazuje, da je pri raziskovanju na področju ugotavljanja arhitekturne identitete potreben interdisciplinarni pristop. Seveda bi bilo skupino mogoče razširiti še z nekaterimi strokami. Skozi metodološki pristop, ko so ga razvili sodelavci, vsak v svojem delu in skupaj, naloga dokazuje, da je za uspešno delo v interdisciplinarni skupini za vsakega posameznika nujno potrebna raziskovalna svoboda v osebnem pristopu k predmetu raziskave. Predvsem ta hkrati zagotavlja tudi visoko stopnjo sodelovanja različnih strok v različnih fazah raziskave.

Milena Hazler-Papič, dipl. inž. arh., MOP, Urad za prostorsko planiranje

Opombe

¹ Raziskovalna naloga Gradnja v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij je sestavljena iz dveh delov. Prvi del, ki obsega osnovno raziskavo, je bil izdelan v letih 1991/93, drugi, aplikativni del, z naslovom Predlog novih stanovanj-

skih hiš v vaškem prostoru celjskih arhitekturnih regij pa v letu 1994. Naročnika prvega dela sta bila Občina Celje in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS v okviru programa Celostni razvoj podeželja in obnove vasi. Drugi del raziskave je financiralo samo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.

Prvi del naloge je izdelala "ad hoc" raziskovalna skupina treh enakovrednih sodelavcev: Milena Hazler-Papič, dipl. ing. arh. in samostojni konservator, Vito Hazler, dipl. etnolog in umetnostni zgodovinar ter samostojni konservator in Andrej Pajer, dipl. ing. arh., samostojni kulturni delavec. Drugi del naloge je na osnovi rezultatov prvega dela izdelal Andrej Pajer.

Naloga je v obliki elaborata, A3 formata, v 5 izvodih. Prvi del ima 317 oštevilčenih strani, drugi pa 209.

² Izbor in vrednotenje naselij sta bila opravljena na osnovi metode, opisane v članku Milene Hazler-Papič: Prenova ruralnega prostora, vrednostna stopnja naselij, Urbani izziv 16/17, Urbanistični inštitut RS, Ljubljana 1991.

³ Metoda izbora in vrednotenja je opisana v članku Vita Hazlerja: Vrednotenje in varstvo stavbne dediščine, Varstvo spomenikov 35/1993-95, Ljubljana 1994/95.

fotografije: Vito Hazler

Jasna KOBLAR

Metode in orodja evalvacije učinkov razvoja

IAIA 1997, New Orleans, Louisiana, ZDA, maj 1997

Maja letos je v New Orleansu potekala letna konferenca mednarodnega združenja za presoje vplivov na temo metod, tehnik in orodij v presojanju vplivov različnih oblik razvoja.¹ Cilj konference je bil zbrati aktualne teoretične poglede in praktične izkušnje s področij presojanja vplivov. Obravnavali so presoje vplivov na okolje za večje

objekte in strateške presoje vplivov na okolje, ekološke, ekonomske in fiskalne presoje vplivov, presoje vplivov na socialno okolje, analize in presoje zdravstvenega tveganja, sistemov upravljanja z okoljem ter okoljske problematike, s katero se srečujejo manjšine in avtohtoni narodi. Poseben poudarek je bil na varstvu voda.

V štirih dneh je bilo dvanajst delavnic in eno srečanje posterjev. Za vsako delavnico sta bila določena dva termina dnevno. V vsakem terminu so bile predstavljene